

Rok 2010

Prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení a ich posudzovanie

Legálnym nástrojom verejnej politiky zameraným na členov sociálne a ekonomicky znevýhodnených skupín alebo skupín osôb znevýhodnených z dôvodu veku alebo zdravotného postihnutia sú dočasné vyrovnávacie opatrenia. Tieto môžu byť prijímané bez ohľadu na to, či boli osoby alebo skupiny osôb vystavené znevýhodneniu v minulosti, alebo aby sa zabránilo jeho pokračovaniu. Ohrozenými sú najmä osoby/ skupiny osôb bez vzdelania, zamestnania, ktoré stratili svoje bydlisko, ľudia s fyzickým alebo mentálnym postihnutím, starí ľudia, sociálne neprispôsobivé osoby, ale aj mnohohodné rodiny, osamelí rodičia s deťmi, všetci tí, ktorí sú odkázaní na pomoc a podporu zo strany spoločnosti. Opatrenia majú slúžiť ako podpora záujmu znevýhodnených skupín o zamestnanie, vzdelávanie, zdravotnú starostlivosť a služby, pričom ich aplikácia v uvedených oblastiach je limitovaná existenciou preukázateľnej nerovnosti.

Možnosť prijímať dočasné vyrovnávacie opatrenia (DVO) majú od r. 2008 (po novele antidiskriminačného zákona) výlučne orgány štátnej správy. Tie, ktoré ich prijali, majú 138 povinnosť ďalšie pôsobenie opatrení monitorovať, či je ich existencia ešte potrebná. Správy o prijatí DVO majú tieto orgány zo zákona predkladať Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva aj v roku 2011 oslovilo MPSVaR SR, Ministerstvo kultúry SR, Ministerstvo zdravotníctva SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity s otázkami, či jednotlivé rezorty majú spracované postupy na prijímanie uvedených opatrení vrátane metód ich vyhodnocovania, či v roku 2010 prijali konkrétne dočasné vyrovnávacie opatrenie, v akých oblastiach, a k odstráneniu akého znevýhodnenia majú slúžiť. Ďalej Stredisko v tejto súvislosti zaujímali informácie, či prijímanie týchto opatrení konzultujú s organizáciami zastupujúcimi konkrétne znevýhodnené skupiny, či v roku 2010 vypísali výzvy na podávanie projektov s črtami DVO, a ako hodnotia existenciu tohto nástroja verejnej politiky. Stredisku boli adresované odpovede z MPSVaR SR, z Ministerstva kultúry SR, Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a z Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR ako dočasné vyrovnávacie opatrenia realizované v roku 2010 v oblasti pracovnoprávných vzťahov uviedlo aktívne opatrenia na trhu práce (AOTP), definované zákonom o službách zamestnanosti. Tieto sa zamerali na podporu a pomoc pri začleňovaní znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie na trh práce a dôrazom na dlhodobo evidovaných uchádzačov o zamestnanie. Podpora spočívala v uľahčovaní ich vstupu na pracovný trh, a najmä na ich zotrvanie na ňom najmenej 6 mesiacov, a to na pilotnej, lokálnej a regionálnej úrovni. Od 1. 12. 2009 do 31. 12. 2010 sa pri poskytovaní príspevku na samostatnú zárobkovú činnosť (§ 49 zákona o službách zamestnanosti) nevyžadovalo splnenie podmienky, že znevýhodnený uchádzač – nezamestnaný absolvent školy v dennej forme štúdia pred menej ako 2 rokmi, mladší ako 25 rokov, musí byť najmenej 3 mesiace vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie. S účinnosťou od 1. marca 2010 na prechodné obdobie do 31. 12. 2011 novela zákona o službách zamestnanosti (zákon č. 52/2010 Z. z.) zaviedla príspevok na podporu regionálnej a miestnej zamestnanosti, s cieľom podporiť vytváranie nových pracovných miest na dobu určitú, najmenej na 9 mesiacov.

V súvislosti s riešením následkov mimoriadnej povodňovej situácie bol zavedený ďalší podporný príspevok súvisiaci s ochranou pred povodňami a na riešenie následkov mimoriadnej situácie (zákon č. 373/2010 Z. z.). S účinnosťou od 1.12. 2010 do konca roka 2011 došlo k predĺženiu možnosti čerpania príspevku na podporu udržania zamestnanosti a takto obmedziť prepúšťanie zamestnancov u zamestnávateľa, ktorý rieši dôsledky dopadu globálnej ekonomickej krízy. V oblasti sociálnej a rodinnej politiky ministerstvo v priebehu roka 2010 v obciach, mestách a vyšších územných celkoch monitorovalo dopad nových úloh, ktoré miestnej a územnej samospráve, s účinnosťou od 1.1.2009, vyplynuli zo zákona o sociálnych službách. Závazok monitorovať implementáciu tohto zákona a jeho dopad refundovať obciam, mestám a vyšším územným celkom vyplynul z Memoranda o spolupráci medzi vládou SR a Združením miest a obcí Slovenska pri riešení dopadov finančnej a hospodárskej krízy na slovenskú spoločnosť.

V roku 2010 boli realizované celkom 2 monitoringy implementácie zákona o sociálnych službách, za I. a II. polrok, pričom výsledky monitoringu ešte neboli zverejnené. Náklady na nové úlohy, vyplývajúce zo zákona o sociálnych službách za obdobie I. polroka 2010, boli obciam a vyšším územným celkom refundované v decembri 2010 na základe uznesenia vlády SR č. 861/2010 v celkovej sume 3 869 517,-€.

V súvislosti s dočasnými vyrovnávacími opatreniami ministerstvo uviedlo, že Fond sociálneho rozvoja (FSR) ako sprostredkovateľský orgán pod riadiacim orgánom pre Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia bol založený na poskytovaní pomoci ľuďom pri

odstraňovaní chudoby a znižovaní rizika sociálneho vylúčenia. Podporuje vznik projektov, ktoré vytvárajú cestu na zaradenie sa do spoločnosti tých, ktorých chudoba vytlačila až na jej okraj: nezamestnaných, zdravotne postihnutých, Rómov, azylantov, bezdomovcov, žien po materskej dovolenke, žiakov predčasne opúšťajúcim školy, žien v domácnosti či väzňov, ktorí práve skončili výkon trestu.

Priamu finančnú podporu poskytuje FSR projektom, ktoré zvyšujú možnosti slabých a vylúčených skupín zamestnať sa prostredníctvom dopytovo orientovaných projektov. Presné znenie a zameranie výziev na predloženie žiadostí o nenávratný finančný príspevok je dostupné na stránke www.esf.gov.sk a www.fsr.gov.sk. V súčasnom období riadiaci orgán pre Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia pripravuje výzvu na predloženie návrhov. Jej cieľom a zameraním je prepojenie služieb zamestnanosti s poskytovaním sociálnych služieb pre dlhodobo nezamestnaných. Predmetom predkladaných návrhov nie je vytvárať pracovné miesta, alebo poskytovať rekvalifikačné kurzy, ale dôraz má byť kladený na poskytovanie komplexného balíka 140 sociálnych služieb a služieb zamestnanosti pre dlhodobo nezamestnaných ľudí, s cieľom dosiahnuť ich možné umiestnenie na trh práce a na prepájanie už existujúcich služieb a organizácií. Dôležitý aspekt navrhovaného modelu je zapojenie partnerov z viacerých sektorov a popísanie ich jasnej úlohy v procese začleňovania dlhodobo nezamestnaného človeka. Vzhľadom na už podporené dopytovo orientované projekty a národné projekty prostredníctvom ESF a z dôvodu vyčerpania značnej časti alokácie programu je v ďalšom období plánovaná implementácia prevažne národných projektov. Výzvy na dopytovo orientované projekty zamerané na lokálne stratégie komplexného prístupu budú realizované v spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády pre rómske komunity.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR vo svojom vyjadrení uviedlo, že aj v Národnom akčnom pláne na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách na roky 2009 – 2012 (NAP) je kladený dôraz na riešenie situácie žien s kumuláciou znevýhodnení. Situácia žien s viacnásobným znevýhodnením je konkrétne riešená v úlohe č. 12 NAP-u, ktorá znie: „Poskytovať podporné služby so zreteľom na skupiny žien s kumuláciou znevýhodnení (ženy z kultúrnych, sociálnych a etnických minorít) a vo všetkých opatreniach prihliadať na ich špecifické potreby.“ Uvedené teda tiež možno považovať za istú formu dočasných vyrovnávacích opatrení smerujúcich k vyrovnaniu a kompenzácii znevýhodnení. Odpočet plnenia úloh NAP-u uskutoční ministerstvo v priebehu roka 2011.

Ministerstvo kultúry SR uviedlo, že prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení dlhodobo realizuje prostredníctvom samostatného organizačného útvaru ministerstva, v ktorého pôsobnosti je starostlivosť o kultúru znevýhodnených skupín obyvateľstva. Jeho úlohou je

uľahčiť znevýhodneným skupinám prístup ku kultúre a podporovať a vytvárať vhodné právne, inštitucionálne a finančné prostredie na ochranu a rozvoj kultúry týchto skupín, prispievať k zmierneniu sociálnych rozdielov, izolácie a ich marginalizácie.

Svoju úlohu v danej oblasti vidí aj v posilňovaní spolupráce s inými orgánmi štátnej správy a samosprávy, s cieľom získať potrebné informácie, vymieňať si skúsenosti a spoločne koordinovať podporu dotknutých skupín. Kultúrne potreby marginalizovaných skupín ministerstvo napĺňa prostredníctvom programu Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva. Starostlivosť o rozširovanie ich kultúrnych práv zabezpečujú najmä organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva, a to Slovenská knižnica pre nevidiacich v Levoči s podporou kultúry nevidiacich občanov, ale aj Slovenské národné múzeum, Slovenská národná galéria, Múzeum SNP v Banskej Bystrici, Univerzitná knižnica v Bratislave, Národné osvetové centrum, Slovenská národná knižnica v Martine a ďalšie. Podpora dočasných vyrovnávacích opatrení je v roku 2011 explicitne zahrnutá do informácie k Výzve 141 pre žiadateľov o poskytnutie dotácie z rozpočtovej kapitoly ministerstva v programe Kultúra znevýhodnených skupín. V tomto programe bolo v roku 2010 prerozdelených cca 311 350 eur na 89 podujatí pre zraniteľné skupiny, na festivaly, tvorivé dielne, konferencie, vydávanie časopisov a kníh a podobne.

Významným podujatím, podporeným z ministerstva sumou 6000 eur, bola medzinárodná konferencia o kultúrnom dedičstve nevidiacich s názvom Sprístupňovanie kultúrneho dedičstva ľuďom so zdravotným postihnutím a ich prínos ku kultúrnemu životu spoločnosti, ktorá sa konala 16.-17. apríla 2010 v Bratislave a organizačne ju zabezpečovala Únia nevidiacich a slabozrakých. Jej cieľom bolo posilniť empatiu a ústretovosť majority k problémom nevidiacich a slabozrakých občanov. Prostredníctvom uvádzaného dotačného programu bolo v roku 2010 realizovaných viacero úloh, súvisiacich s Národným akčným plánom na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách, Národným akčným plánom pre deti a Národným plánom ochrany starších ľudí. Ďalšie úlohy, súvisiace s kultúrnymi právami zraniteľných skupín, ministerstvo plnilo v rámci Konceptie štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži do roku 2011, Národného programu duševného zdravia na obdobie rokov 2005 -2015 a Strednodobej koncepcie rozvoja rómskej národnostnej menšiny na roky 2008 – 2013. Pri aktivitách spojených s uplatňovaním dočasných vyrovnávacích opatrení ministerstvo intenzívne spolupracuje s mimovládnyimi organizáciami, (v odpovedi ich ministerstvo uvádza 17), ktoré sú zamerané na podporu kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva. Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR je riadiacim orgánom pre Regionálny operačný program, Operačný program Bratislavský kraj a participuje na implementácii cezhraničnej

spolupráce. Operačné programy sú zamerané na podporu regionálneho rozvoja prostredníctvom dobudovania verejnej infraštruktúry, regenerácie sídiel, podpory cezhraničných partnerstiev a na zlepšenie kvality života.

V súlade s nastavenými pravidlami sú v realizovaných projektoch uplatňované aj štyri prierezoové horizontálne priority - marginalizované rómske komunity, rovnosť príležitostí, trvalo udržateľný rozvoj a informačná spoločnosť. Projekty tak prispievajú k podpore rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania pre znevýhodnené skupiny vrátane marginalizovaných komunít. Vytvárajú podmienky pre zvýšenie kvality a úrovne poskytovaných služieb v oblasti školstva, sociálnej a kultúrnej infraštruktúry a regenerácie sídiel. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR sa v odpovedi vyjadrilo, že v roku 2010 neriešilo svoje úlohy prijatím dočasných vyrovnávacích opatrení .

S cieľom podpory integrovanej výchovy a vzdelávania detí a žiakov so zdravotným znevýhodnením , ako aj pre skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania detí a žiakov, pre ktorých nie je možná alebo prospešná integrácia, ministerstvo plánuje v roku 2011 zverejniť výzvy na predkladanie rozvojových projektov pod názvom Vzdelávanie pre všetkých a Stop bariéram. Na zabezpečenie výučby rómskeho materinského jazyka v základných a stredných školách od r.2004 prebehla príprava pedagógov vyučujúcich v rómskom jazyku.

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR neprijalo v roku 2010 konkrétne DVO v podobe všeobecne záväzných právnych predpisov alebo iných dokumentov. Bývanie hodnotí ministerstvo ako jednu zo základných ľudských potrieb , ktorú si v podmienkach trhovej ekonomiky nie sú schopné zabezpečiť sami všetci naši občania a občianky. Poskytovanie dotácií na rozvoj bývania ako štátny príspevok na bývanie a štátna prémie k stavebnému sporeniu predstavujú jednu z foriem podpory štátu. V nadväznosti na Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2010 -2014, v ktorom je deklarované vytvorenie legislatívnych podmienok na zapojenie zdravotne znevýhodnených občanov do cestovného ruchu , ministerstvo pripravuje novelizáciu vyhlášky č.532/2002 Z. z., aby takéto osoby mohli plnohodnotne využívať zariadenia cestovného ruchu bez bariér. Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity na otázky, či sa jeho úrad zaoberal v roku 2010 posudzovaním realizácie dočasných vyrovnávacích opatrení v politike trhu práce a v zamestnanosti Rómov, prípadne či spolupracoval pri koncepcii vytvárania pracovných príležitostí pre nekvalifikovaných zamestnancov, uviedol, že priamo s ich posudzovaním sa nezaoberal. V apríli 2010 však úrad spracoval interný materiál Dokumenty a odporúčania Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity na riešenie problémov tejto národnostnej menšiny v samospráve, s akcentom na sociálnu oblasť a zamestnanosť. V ňom naznačil smer riešenia niektorých problémov. V

rámci revízie akčných plánov Dekády začlenenia rómskej populácie 2005 – 2015 (18. zasadnutie Medzinárodného riadiaceho výboru Dekády začleňovania rómskej populácie sa uskutočnilo v dňoch 24.-25. júna 2010 v Bratislave) bol pomerne veľký priestor venovaný oblasti zamestnanosti a prezentované boli aj skúsenosti z riešenia sociálnej inklúzie v Slovenskej republike. Samostatnou témou bola terénna sociálna práca v marginalizovaných rómskych komunitách vo vybraných mestách a obciach na Slovensku. Na príprave prevzatia, priebehu a záveru predsedníctva Slovenskej republiky v programe Dekáda začleňovania rómskej populácie 2005 – 2015 (júl 2009 – jún 2010) a pri revízii Národného akčného plánu Dekády spolupracoval úrad s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvom kultúry SR, Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR, Ministerstvom zahraničných vecí SR, Ministerstvom zdravotníctva SR, so Združením miest a obcí Slovenska, s Univerzitou Konštantína filozofa v Nitre a s Ústavom dokumentácie rómskej kultúry.

Aby uplatňovanie dočasných vyrovnávacích opatrení pre osoby sociálne a ekonomicky znevýhodnené bolo správne nasmerované a reálne kvantifikované, je nevyhnutné mať k dispozícii potrebné dáta, a to v oblasti bývania, zdravia, vzdelávania, uplatnenia na trhu práce všetkých dotknutých na Slovensku, nielen Rómov.

Na základe uvedeného Stredisko opakovane konštatuje, že viaceré uvedené aktivity nemožno považovať za dočasné vyrovnávacie opatrenia v zmysle antidiskriminačného zákona. Preto sa domnieva, že ešte stále absentuje vedomosť štátnych orgánov o tom, čo je vlastne účelom dočasných vyrovnávacích opatrení a za akých podmienok by sa pre znevýhodnené skupiny mali a mohli prijímať. Príčinu možno vidieť aj v nejednoznačnom názore odbornej verejnosti a dotknutých orgánov na aplikáciu inštitútu dočasných vyrovnávajúcich opatrení v praxi. O to prekvapujúcejšia je skutočnosť, že ani v roku 2010 neprebiehala širšia diskusia zainteresovaných štátnych inštitúcií, na tému DVO. Preto Stredisko odporúča tieto témy zaradiť do programu seminárov a školení štátnych orgánov o antidiskriminačnej legislatíve. Stredisko opätovne poukazuje na to, že možnosť prijímať dočasné vyrovnávacie opatrenia, ktorá je v súčasnosti daná len pre orgány štátnej správy, by sa mala čo najskôr rozšíriť aj na ďalšie subjekty, minimálne na obce a vyššie územné celky, aby aj tieto mohli aktívne prispievať k zabezpečeniu rovnosti príležitostí pre marginalizované skupiny.

